Veřejné finance a příprava na obranu Československé republiky v letech 1933-39

Jan Pavel

Duben 2018

Zkrácená prezentace. Na dané téma bude vydán článek, který bude následně dán k dispozici na webu FFÚ VŠE.

Názory prezentované v tomto příspěvku jsou názory autora a nemusí odpovídat stanoviskům institucí, ve kterých působí.

Reforma financování armády v roce 1927

- do roku 1926 výdaje armády financovány z kapitoly státního rozpočtu a z tzv. Mimořádného úvěru dle zákona č. 312/1921 Sb. z. a n. (322 mil. Kč),
- „propadávání“ peněz na konci rozpočtového roku vedlo k nemožnosti resortu dlouhodobě plánovat,
- v roce 1927 proběhla reforma, kdy došlo k oddělení „investičních“ výdajů do samostatného Fondu pro věcné potřeby národní obrany (240/1926), který dostával ročně dotaci 315 mil. Kč,
- běžné výdaje byly financovány v rámci kapitoly 5 – MNO, jejíž hodnota neměla přesáhnout 1,4 mld. Kč,
- velikost státního rozpočtu se pohybovala v průměru kolem 9 mld. Kč,

Hospodářská krize

- **postupné omezování běžných (až na 1,2 mld. Kč) i „investičních“ výdajů,**
- **kumulace nespotřebovaných výdajů ve fondu 240/1926 – v roce 1933 204 mil. Kč,**
- **od roku 1934 začíná v souvislosti s růstem pravděpodobnosti války s Německem vojenský rozpočet výrazně narůstat.**

Institucionální struktura výdajů v letech 1933-1938

- **a) Státní rozpočet:**
  - kapitola 5 – Ministerstvo národní obrany (MNO),
  - nepreliminované (tj. neplánované) výdaje kapitoly 5,
  - výdaje dle zvláštních zmocnění v rámci zákona o státním rozpočtu.
- **b) Mimorozpočtové fondy:**
  - zřizované zákonem,
  - nezřizované zákonem.
- **c) Ostatní:**
  - části jiných kapitol státního rozpočtu,
  - Československé státní dráhy,
  - obce.

Rozsah uvolněných peněžních prostředků pro armádu v letech 1934 až 1938

- **Postupně uvolňováno v několika etapách.**
- **K září roku 1938 uvolněno celkem 23 mld. Kč s čerpáním do konce roku 1942.**
- **V roce 1938 tvořily výdaje na zbrojení více než 50 % státního rozpočtu.**

Klíčové osoby

- **František Machník - ministr národní obrany 1935-1938**

- **Josef Kalfus – ministr financí 1936-1945**

- **Ludvík Krejčí – 1934-1938**

Spory v roce 1937 mezi MF a MNO

- **MF „...** ***Nároky vojenské správy na státní pokladnu v poslední době dosáhly takové výše, že ministerstvo financí není s to nároky v této výši krýt, nemá-li být ohrožena celá hospodářská obnova státu mimo jiné příznivá úroková míra, která je základem dnešní hospodářské prosperity a nemá-li dokonce dojít k inflaci, kterou, jak Vám známo, vláda odmítá ...“***
- **řada dokumentů MF končí slovy „...** ***jinak nelze ručit za další hospodářský vývoj.“***
- **Častá reakce MNO „...** ***V případě jakéhokoliv zdržení těchto objednávek nebyla by zajištěna pohotovost armády: postavené jednotky by byly bez výzbroje, děla bez střeliva, opevnění a tanky bez zbraní a střeliva atd.“***

Zdroje financování

- dominantně půjčky – Půjčka práce, Půjčka obrany státu,
- snaha platit dluhopisy Půjčky obrany státu za dodávky,
- ale problém s umístěním dluhopisů,
- dodavatelské poukázky,
- dary – Jubilejní fond,
- nové daně,
- měnová expanze – vyhlašování bankovek za drobné peníze.

Hlavní problémy zbrojní konjuktury

- **přehřívání vybraných odvětví – část stavebnictví, strojírenský průmysl,**
- **nesymetrické dopady na ekonomickou úroveň – těžil český střed, pohraničí bez zakázek,**
- **v roce 1938 problémy s umisťováním státních dluhopisů na kapitálovém trhu – „obrácený“ vytěsňovací efekt,**
- **odliv devizových rezerv,**
- **i při značném ekonomickém růstu neklesající úroveň zadlužení – cca 80 % ND.**

- **Plánované výdaje v roce 1938 (7,3 mld. Kč) představovaly pouze 13 % válečného rozpočtu.**

Zajištění dostatečných výrobních kapacit ve vhodných lokalitách

- **Zbrojní průmysl dominantně soustředěn v Čechách a na Moravě, což ho značně ohrožovalo.**

Jak by naše republika po „Anschlussu" byla obklopena německým územím a téměř uzavřena, kdyby tyto hranice byly prodlouženy maďarskými.

Mechanismy motivace subjektů ke stěhování výroby

- **přímé dotace,**
- **závazné objednávky,**
- **firmy musely zpravidla udržovat výrobní kapacity po dobu 15 let,**

- **vysoké marže – např. 85 % u pušek, lehké kulomety 126 %,**

- **NÚKÚ kritizovat systém závazných objednávek, neboť vedly z vyšším cenám a nebylo transparentní, kolik se za udržování kapacit platí (např. puška z Brna 540 Kč, ze Slovenska 667 Kč).**

Vazba na současný stav?

- **oddělení běžného a investičního rozpočtu,**
- **doba potřebná k naplnění armády materiálem trvá několik let,**
- **potřeba zajištění dostatečných výrobních kapacit,**
- **zvýšení transparentnosti pobídek (platby za kapacitu).**